

Lo ròtle de la lexicografia dins la planificacion lingüistica

Lo principi es entendut: una lexicografia rigorosa es indispensable per *descriure* —per conèisser— lo lexic occitan d'un biais fisable. Ara, se desiram una recuperacion de l'usatge social de la lenga, aquela dimension de la lingüistica *descriptiva* sufis pas, la devèm associar amb la dimension de la lingüistica *aplicada*. Lo revelh que desiram per la lexicografia a de se coordinar estrechament amb un objectiu parallèl e complementari: lo revelh de la prospectiva en *planificacion lingüistica* (*language planning*)¹ qu'es un camp important de la recèrca sociolingüistica internacionala. Mentre que participam a aqueste obrador, simultaneament, una *Escòla d'estiu* subre *Lo trabalh lexicografic* en occitan se prepara a Bordèu². Quand d'iniciativas talas s'addicionan en favor de la lexicografia, avèm de rasons d'esperar que la situacion se melhore dins leis ans venents. Vòli mostrar aici qu'aquel envam serà pus fòrt e pus eficaç amb una ambicion sociolingüistica.

Dins aqueste article evòqui de situacions que son evidentas dins l'apròchi lexicografic dei lengas establidas. Mai me sembla util de lei ramentar per lei botar ben en contrast amb lei mancanças qu'afèctan lei lengas subordenadas e mai que mai l'occitan.

1. Legitimitat de la planificacion lingüistica

Ai indicat (Sumien 2007) que çò que deuriá foncionar coma la *planificacion lingüistica* en favor de l'occitan es un domeni sosdesvolopat dins l'occitanistica. Se situa tot au fons d'una sèria de *marginalizacions* concentricas qu'afèctan lei domenis següents, dau pus larg au pus estrech. — (1) La lingüistica en generau, amb son corrent sociolingüistic en particular, es una sciéncia marginalizada dins lo mond universitari occitan e es mau vulgarizada au prèu dau grand public. — (2) Dins la lingüistica generala, tala coma fonciona en disciplina dins leis universitats d'Occitània, la lingüistica occitana se tròba tanben marginalizada. — (3) Dins lei quiteis estudis occitans, la lingüistica es marginalizada, involontariament, au profiech deis estudis literaris. — (4) Dins la lingüistica occitana, la sociolingüistica, maugrat lo trabalh pionier de Robèrt Lafont, de Jòrdi Kremnitz e de Brigitte Schlieben-Lange, rèsta encara un corrent pauc representat en comparason amb leis apròchis pus classic de la lingüistica (estructuralisme saussurian tradicionau; eventualament generativisme; filologia; dialectologia rurala tractant la variacion geografica mai gaire de dialectologia urbana tractant la variacion sociala...). Totei leis apròchis de la lingüistica son benvenguts e estimables, de segur, pasmens nòstre deficit en sociolingüistica ajuda pas a la recuperacion concreta de l'occitan dins la societat e aquò nos deu interrogar sus l'orientacion generala que se dona a la recèrca dins leis estudis occitans. — (5) E mai dins la sociolingüistica occitana, la *planificacion lingüistica* (qu'es una *sociolingüistica aplicada*) es marginalizada au profiech de çò qu'ai prepausat de sonar una *sociolingüistica descriptiva*. Se descriu ben lo conflicte dei lengas mai se ditz pas pron

¹ Ramentem que la literatura scientifica quebequesa utiliza puslèu lo tèrme *amainatjament lingüistic* (*aménagement linguistique*).

² Dau 9 au 12 de julhet de 2007, a l'iniciativa de l'Associacion Internacionala d'Estudis Occitans e dau CECAES. Lo títol originau es: "École d'été *Le travail lexicographique*".

sovent coma refortir l'occitan per resòuver aqueu conflicte dins un sens positiu (recuperacion e establiment de l'occitan) e per i evitar una sortida negativa (desparicion de l'occitan).

Dins lo cas d'una *lenga subordinada*³ coma l'occitan, la question que se pausa es: perqué es necessari de desvolopar la lexicografia? La respònsa tipica d'un lexicograf seriá: per conóisser e descriure rigorosament lo lexic occitan. La respònsa tipica d'un sociolingüista seriá: per que la societat accedisca a un lexic complet permetent un usatge creissent de l'occitan coma lenga de comunicacion. Lei dos objectius son complementaris. Lo problèma es subretot de far collaborar leis especialistas dei dos apròchis, lexicografic e sociolingüistic, e de traversar ansin lei limits que fraccionan encara tròp la lingüistica.

Avans d'examinar sa connexion amb la lexicografia, es util de ramentar quauquei nocions subre la *planificacion lingüistica* (Kloss 1969, Fishman 1974, Ninyoles 1975/1989, Cobarrubias & Fishman 1982, Bochmann 1993, Lamuela 1994). Se definís coma l'ensem dei mesuras, publicas o privadas, oficialas o societalas, que se prenon per gerir una lenga o mai d'una lenga. En teoria pòt anar dins un sens positiu (ecologia dei lengas, recuperacion dei lengas subordinadas) tant coma negatiu (assimilacion lingüistica, supression dei lengas subordinadas). Pasmens, se conceptualiza en generau coma una accion positiva, dins l'amira de la *sociolingüistica nativa o perifèrica* (Lafont 1997), valent a dire una sociolingüistica desvolopada a partir dei preocupacions dei minoritats e en favor dei minoritats. La planificacion lingüistica compren segon Kloss (1969):

a) La *planificacion de l'estatut (status planning)*. Es l'aumentacion dei *foncions* de la lenga subordinada dins la societat, çò ideau essent de conquerir totei lei *foncions* e de transformar ansin la *lenga subordinada* en *lenga establida*; un tau resultat se sòna l'*establiment* (Lamuela 1994).

b) La *planificacion dau còrpus (corpus planning)*. Es lo trabalh sus la *forma* de la lenga per fin de li permetre de complir tecnicament totei lei *foncions* socialas. En concret abotís a l'*estandardizacion* de la lenga (aquela operacion se compausa d'una *codificacion* —o seleccion dei formas referencialas— e d'un *completatge*). Dins lo cas de l'occitan, i a un consens pron grand entre leis especialistas de l'estandardizacion per prepausar un tipe de codificacion, dich *codificacion pluricentrica*, qu'intègra de marcas regionalas moderadas dins la lenga estandard (seccion 4.1).

2. Lei dos apròchis de la lexicografia

La difusion d'una varietat estandard es una dei condicions tecnicas indispensables per que la lenga accedisca a totei lei *foncions*, donc per que sòrta de la diglossia. Aqueu principi fondamentau de la sociolingüistica es encara mau vulgarizat dins l'occitanisme militant, e mai, aquò es pus curiós, rèsta desconegut dins certanei mitans de la recèrca en lingüistica. Aicí, considerarem qu'es un principi scientific solidament demostrat (Lafont 1984, Lamuela 1994, Bibiloni 1997) e que justifica tota la seguida d'aqueste article.

La disponibilitat de la lenga estandard —la varietat pus disponibla per lei neolocutors— s'optimitzarà quand lo public pòirà accedir a d'aisinas completas dins aquesta lenga estandard. Aquò comença per d'obratges referenciaus de basa coma de *diccionaris* e de *gramaticas*, coordinats rigorosament sus lo plan normatiu e tanben concebuts de maniera rigorosa. S'enseguisson d'aisinas derivadas que son confòrmas a aqueleis obratges de basa, coma de manuaus d'aprendissatge de l'occitan, de CDs o de DVDs pedagogics, d'edicions literàrias e musicalas adaptadas per l'ensenhament, de

³ Repreni lei tèrmes *lenga subordinada*, *lenga dominant*a e tanben *lenga establida* segon la terminologia de Lamuela (1994).

programas audiovisuaus, etc. Tot aquò, idealament, a de faire l'objècte d'una *politica lingüistica*. Mai aquela se decidís pus sovent au nivèu dei politics e non dei lingüistas (Bailon 1996). Pasmens lei lingüistas an lo dever de l'anticipar, de la preparar e de l'alimentar en fornissent de produccions disponiblas au prèu dei decididors e dau grand public. Es lo principi dau *ready made* que Sauzet (1990) a demostrat.

Dins lo domeni dei *diccionaris*, es aquí que comença l'associacion necita entre lexicografia e planificacion lingüistica. Cau distinguir doas menas de lexicografia.

a) *La lexicografia estrictament descriptiva*. L'objectiu primier de la lexicografia es de far la descripcion rigorosa dau lexic tau coma fonciona dins leis usatges atestats. Implica d'observar una metodologia rigorosa nascuda au sègle XIX, mai que s'afina e que ven de mai en mai scientifica dempuei lo darrièr tèrç dau sègle XX. S'inserís dins la *lingüistica descriptiva*, sens intervencion normativa prematurada: es lo prètz d'una descripcion scientifica incontestabla. Implica d'inclure tanben dins la descripcion leis interferéncias venent dei lengas dominantas: lei francismes, leis italianismes dins lei Valadas Occitanas e leis espanholismes en Aran (e dins una mesura mendre, i ajustarem leis interferéncias dei lengas subordenadas fasent concurréncia localament a l'occitan: nòrd-italianismes⁴ dins lei Valadas Occitanas e catalanismes en Aran). L'occitan dispausa de diccionaris rigorós d'aquesta mena solament per lo periòde medievau: lo DOM, lo DAG e lo DAO. Tanben avèm lo FEW, qu'es lo nòstre grand diccionari etimologic per l'occitan⁵. Malaürosament, mancam encara de diccionaris estrictament descriptius per l'occitan modèrne e contemporanèu.

b) *La lexicografia d'usatge*⁶ es una fasa que seguís en principi la precedenta. Porgís de diccionaris normatius, en lenga estandard, destinats a un usatge social maximau e a un public larg. Garda una certana dimension descriptiva, aumens dins lo tractament deis estructuras fondamentalas dau lexic. Mai la descripcion es enquadrada dins una seleccion dei formas e eventualament dei sens per fin de correspondre amb l'usatge pus generau de la lenga estandard. Correspond amb la *lingüistica normativa*, e dins la nòstra perspectiva, amb l'*estandardizacion* (qu'es un aspècte de la *planificacion lingüistica*). Dins lei lengas establidas (completament estandardizadas), la lexicografia d'usatge es representada per lei diccionaris comerciaus coma aquelei de Robert o Larousse en francés, Oxford o Webster en anglés, Zingarelli o Garzanti en italian, Duden en alemand. Dins lei lengas subordenadas, la lexicografia d'usatge arriba rarament a una produccion normala (leis edicions Enciclopèdia Catalana son una excepcion); abotís pus sovent a de diccionaris incomplets dins la tecnica lexicografica e dins lo gra d'estandardizacion.

3. La lexicografia e l'estatut dei lengas

3.1 Lengas establidas: un estandard omnipresent

Leis estatuts dei lengas determinan sovent d'apròchis diferents, mai pauc assumits, dins la maniera de concebre de diccionaris.

Lei *lengas establidas* son aquelei que coneisson una estandardizacion acabada e qu'ocupan lei foncions lingüisticas essencialas de la societat, especialament la foncion discriminanta (d'integracion sociala, vej. Lamuela 1994). Foncionan amb una varietat estandard completament disponibla e gaire contestada. La lexicografia d'aquelei lengas

⁴ Interferéncias dau nòrd-italian (italian septentrionau), sustot dau piemontés e dau ligur.

⁵ Lo títol dau FEW (*Französisches Etymologisches Wörterbuch*) es problematic perque dona l'impression de faire de l'occitan una varietat dau francés. Tanben, la concepcion dau FEW a l'entorn dau trio francés-occitan-francoprovençau ajuda pas a veire lo liame pus estrech qu'existís entre occitan e catalan. Aqueste consideracions devon pas minimizar lei servicis irremplaçables que rend lo FEW per descriure l'occitan.

⁶ La definicion que suggerissi aici per aqueste concèpte engatja ren que ma responsabilitat.

se fa doncas totjorn en partent de la varietat estandard coma ponch de referéncia naturau e non questionat⁷. Es una evidéncia tala que lei lexicografs tròban pas necessari de la formular dins l'introduccion de sei dictionaris. En anglés per exemple, lei dictionaris Oxford, Cambridge o Webster descrivon l'anglés estandard. En francés, lo monumentau *Trésor de la Langue Française* (TLF/TLFi) descriu lo francés estandard. Per consequent, una òbra lexicografica destinada ai formas regionalas dau francés, e mai s'es excellenta coma aquela de Rézeau (2001), se perceu forçadament coma una activitat periferica e originala. Lei mejans importants destinats a una lexicografia estrictament descriptiva se destinan per default a la lenga estandard: ansin en francés, lo TLF receu de mejans publics enòrmes e de durada lònja dins l'encastre dau CNRS e dau laboratòri ATILF de Nancí.

Au costat de la lexicografia estrictament descriptiva, coma aquela dau TLF, existís la lexicografia d'usatge. Presenta d'obratges pus leugiers e pus accessibles au public, mai tanben pus actualizats tocant leis evolucions recentas de l'usatge e sovent enriquits de noms pròpris⁸. Beneficia tanben d'investiments importants: leis empresas comercialas de lexicografia (Robert, Larousse, Hachette, Zingarelli, Duden, Oxford, Webster...) pòdon trobar una rendabilitat interessanta perque lo public exprimís una demanda fòrta per crompar de dictionaris permetent de mestrejar la lenga establida, bòrd qu'aquela d'aquí es un mejan d'integracion sociala (foncion discriminanta).

Dins lei dictionaris monolingües, es interessant de veire coma Larousse rendabiliza son saupre-faire aquerit en francés en transpausant lo format de son "Petit Larousse" (reedicion annuala) a d'autrei lengas establidas coma l'espanhòu, o eventualament en s'associant amb d'editors locals coma Papyros en grèc modèrne (*Papyraki* 2003) e Rizzoli en italian (*Il piccolo Rizzoli Larousse* 2004). Tocant lei dictionaris bilingües, lei editors pòdon faire tanben d'associacions fruchosas entre de lengas diversas, coma Oxford e Hachette per l'anglés e lo francés (*Oxford-Hachette* 1994).

Per èsser exacte, malaürosament, cau precisar que lei lacunas lexicograficas afèctan certanei lengas establidas qu'an pauc de mejans economics, qu'an una basa demografica pichona o qu'an beneficiat d'un establiment recent. Aquí se tròba un risc pus important de paralexigrafia (seccion 3.3)⁹.

3.2 Lengas subordinadas: un estandard pauc o pas disponible

Dins una lenga subordinada, la varietat estandard es pauc o pas disponibla e revèrta donc un usatge mens fòrt e mens legitimat. L'imperatiu de descripcion poiriá implicar alora la concepcion seguenta: au nom de la lexicografia, se regetariá tota mena de lenga normada o estandardizada bòrd qu'aquela darriera seriá artificiala, en defòra de l'usatge reau. E la descripcion lexicografica, per fin d'èsser rigorosa, se deuriá centrar exclusivament subre la lenga eiretada, lei dialèctes e lei parlars. S'acostariá de la dialectologia. De verai, ai agut ausit aqueu discors dins lo mitan deis estudis occitans.

Efectivament, cau reconéisser que tot estandard d'una lenga subordinada se caracteriza per de dificultats indenegablas. Una lenga subordinada, per definicion, complís pas lei foncions socialas essencials que son monopolizadas per la lenga

⁷ Dins lei cas fòrça rars ont se contèsta la varietat estandard d'una lenga establida, en tot cas es concurrenciada per una varietat estandard alternativa que sèrv tanben de ponch de partença per la lexicografia. Per exemple es lo cas en grèc modèrne, ont l'estandard ancian, la katharevousa, a cedit sa plaça a un estandard novèu, la dimotikí, dempuei 1976. Es en dimotikí que la lexicografia dau grèc modèrne fa de progrès essenciaus dempuei quauqueis ans (Bambiniotis 1998).

⁸ Cò que manca curiosament dins un obratge estrictament descriptiu coma lo TLFi. L'abséncia dei noms pròpris dins lei dictionaris a ges de justificacion (Dugas 1986, Sumien 2006: 184 / 197-198).

⁹ E mai dins lei lengas establidas que beneficián d'una lexicografia solida, la paralexigrafia existís mai a un impacte pus feble.

dominanta. Aquò fa que pòt pas aver un estandard completament disponible que s'utilize facilament dins aquelei foncions. I cau portar lei nuanças seguentas.

a) Siá la lenga subordenada a un estandard definit de maniera quasi completa en teoria, mai aqueu rèsta sosutilizat e donc s'estabiliza pas de maniera pron satisfasenta dins l'usatge social. Es lo cas en catalan, en basco e en gaelic irlandés.

b) Siá la lenga subordenada a un estandard en cors de fixacion, mai aqueu garda una gròssa quantitat de questions tecnicas que rèstan de resòuver. L'estandard se pòt utilizar mai o mens, subretot en cò d'un elèit format dins la lenga, mai es pron instable per la massa de la poblacion, e donc encara mens disponible que dins lo cas precedent. Es lo cas en occitan, en aragonés¹⁰, en friolan¹¹ o en francoprovençau¹².

c) Siá l'estandard es inexistent, donc indisponible. Eventualament i a d'usatges timidament convergents que prenon la forma d'una vaga koinè generala o d'un ensens de koinès regionalas pauc coordinadas, mai amb un gra fòrça elevat d'incertitud dins lei formas (coma en bas alemand o en còrs). De còps, la quita koinè es inexistenta dins la practica (e mai se i a d'assais per una ortografia o una estandardizacion experimental, coma en berbèr e en nòrd-italian¹³).

3.3 Lengas subordenadas: la question de la scientificitat

Una bona lexicografia es bèu primier descriptiva: cau descriure l'usatge reau d'un biais científic sens assajar de l'influenciar artificialament. Dins una lenga establida, aqueu principi pausa ges de problèma: l'estandard beneficia d'un usatge ample e la descripcion de l'estandard (maugrat la natura normativa de l'estandard) es forçadament la descripcion d'una practica sociala larga e autentica¹⁴.

D'especialistas egrègis estiman que la *lexicografia estrictament descriptiva* es la sola que seriá científica. Dins l'amira sociolingüística, pasmens, cresi necessari de ramentar que leis estudis sus la planificacion lingüística pòrtan tanben una dimension scientifica qu'es admesa uei dins la recèrca (Fishman 1974, Ninyoles 1975/1989, Cobarrubias & Fishman 1982, Bochmann 1993). Es per aquesta rason que la *lexicografia d'usatge*, concebuda coma un aspècte necessari de la planificacion lingüística, pòt —e deu— tenir tanben una preocupacion de rigor científica. Lei dos apròchis se devon ben basar sus de metòdes scientifices (rasonats, non arbitraris), e mai se son de scientificitats de natura fòrça diferenta.

Lei dos apròchis devon integrar la *lexicografia*, que deu èsser científica per definicion. En efiech, aquelei dos apròchis scientifices se devon opausar en blòt ai practicas non scientificas de la *paralexicografia*.

En defòra de dos o tres obratges excepcionaus (seccion 4.2), lei diccionaris de l'occitan contemporanèu presentan de mancanças de rigor talas que se situan clarament dins la paralexicografia, e mai se rendon de servicis a l'aprendissatge de l'occitan: nomenclatura fòrça desequilibrada, categorias gramaticals sovent absentas o erronèas, manca d'indicacions subre la flexion (formacion dau femenin, modèl de conjugason dei vèrbs...), abséncia generala d'organizacion semantica dins l'infraestructura deis

¹⁰ Trabalhs dau Consello d'a Fabla Aragonesa e de la Societat de Lingüística Aragonesa, de sensibilitats diferentas, e de l'Acadèmia de l'Aragonés dins un assai de consens.

¹¹ Nòrma dei províncias de Friol, seguent una comission d'expèrts dirigida per Xavier Lamuela.

¹² "Ortografia de referéncia B" de Domenico Stich, amb una possibilitat d'ortoepia referenciala.

¹³ Fa excepcion la koinè regionala piemontesa, qu'es desconnectada pasmens deis autrei dialèctes nòrd-italians. L'espaci nòrd-italian coneis una granda confusion per definir sa "lenga".

¹⁴ En realitat, de temptacions puristas apareisson de còps dins lei diccionaris dei lengas establidas còtra lo registre informau, lei neologismes e lei manlèus, e pòdon alterar pontualament la rigor lexicografica. Pasmens lei diccionaris dei darriers decennis se duerbon de mai en mai a la diversitat dei registres. En tot cas, aqueu purisme rèsta limitat e afècta gaire lo tractament seriós dau lexic fundamentau.

articles¹⁵, codificacion incompleta o absenta, etc. (vej. leis analisis d'Ubaud 1996 & 1998, tanben de Sumien 2006: 179-200).

Per trobar remèdi a aquela situacion, un dialòg entre lei practicians deis apròchis *strictament descriptiu e d'usatge* de la lexicografia permetriá d'assolidar una practica rigorosa e de se'n servir per porgir a la comunautat dei locutors un *occitan larg*, bastit de maniera non arbitrària, en i esperlongant lei caracteristicas fondamentalas dau lexic ja descrich dins la lenga eiretada. Se tracta d'evitar mai que mai la leca perilhosa de l'*instrumentalisme* que consistiriá a inventar una nòrma faussament perfeccionista e separada de l'usatge eiretat (Calvet 1996: 14-17¹⁶, Sumien 2006: 79). Una bòna lenga estandard, au contrari, deu esperlongar, assolidar, agropar e ordenar lei caracteristicas fondamentalas de la lenga eiretada. Lo principi centrau es lo seguent: *i a ges de bòna lingüistica normativa sens una bòna lingüistica descriptiva*. Aquela idèa se tròba d'alhors dins lei *critèris d'estandardizacion*, o pus precisament, lei *critèris de codificacion e de completatge*, concebuts per Lamuela (1995) e reutilizats per Castellanos (2000) e Sumien (2006). Especialament, es lo critèri d'*autenticitat* (o *genuïtat*) de Lamuela que representa aquela preocupacion.

4. Lei diccionaris futurs de l'occitan larg

4.1 L'occitan larg: vèrs un estandard pluricentric

Lei tipas de codificacion (de seleccion dei formas estandard) vèrian segon lei lengas. Kloss (1978) e Clyne (1992) an desvolopat lo tèrme *lenga pluricentrica* per designar lei lengas estandardizadas qu'acceptan de variacions entre leis estats (de còps entre lei regions). Lo modèl a foncionat mai que mai per descriure de lengas establidas coma l'anglés, l'alemand e l'espanhòu, mai lo podèm aplicar tanben a de lengas subordenadas coma l'occitan (Sumien 2006) e lo catalan.

L'estandardizacion pluricentrica de l'occitan consistís en una varietat estandard que se basa sus una forma centrala lengadociana tot en integrant de formas regionalas leugierament tipizantas, mai que rèstan estrechament coordenadas entre elei segon de correspondéncias au pus mai regularas (Bèc 1972, Lafont 1984, Sauzet 1985 & 1990, Sumien 2006). Lei recors expressius originaris de dialèctes diferents son pas suprimits, au contrari se botan en comun, çò qu'enriquís la lenga estandard sens sacrificar la riquesa expressiva regionala. Aqueste estandard pluricentric, incluent de modulacions regionalas, lo sonam *occitan larg* (Sumien 2006) en seguida de la suggestion de Patric Sauzet (qu'utilizava lo tèrme inicialament per la modalitat lengadociana de l'estandard).

4.2 L'objectiu maximalista

Un diccionari rigorosament descriptiu (aumens per lo lexic fundamentau e patrimoniau) e a l'encòp normatiu-estandardizant, es l'objectiu normau que totòm fixa per una lenga en via d'estandardizacion (Lamuela 1983). Aquò s'acòrda amb lo concèpte de *maximalisme* que preconiza l'ambicion e la qualitat dins leis objectius dau renaissentisme occitan (Sumien 2006: 82-83). Se tracta de metre en forma un lexic pus ordenat, pus seleccionat, pus accessible, massissament reproductible, e completat. Es aquò que se passa ja, naturalament, dins lei *lengas establidas*. Es tanben çò que se passa

¹⁵ Per exemple, lo *Diccionari francés-occitan segon lo lengadocian* de Cristian Rapin (1991-...) es particularament confús subre lei distincions semanticas, lei cambiaments de categorias gramaticals e leis equivalents lexicals entre lei doas lengas.

¹⁶ Citi Calvet pr'amor de sa bòna critica de l'instrumentalisme. Mai sabèm que son actitud Dempuei quauqueis ans es de mai en mai ambigua subre la recuperacion dei lengas subordenadas e subre l'occitan en particular.

dins certanei *lengas subordenadas* mai en via de desenvolopament avançat, coma lo catalan (edicions Enciclopèdia Catalana...).

En occitan avèm pas encara de diccionaris d'aquela mena, çò que mòstra a bèus uelhs vesents la fragilitat de la lenga nòstra e son retard dins l'estandardizacion. Mai tenèm pasmens dos diccionaris d'usatge, bilingües, de qualitat fòrça bòna, qu'assòcian una dimension mai o mens normativa amb una descripcion seriosa de l'usatge de basa: son *Lo Tresaur dau Felibritge* <*Lou Tresor dóu Felibrige*> de Mistral (TDF) e lo *Diccionari de basa francés-provençau* de Lèbre, Martin & Molin (2004). Lo *Tot en òc* (2002) es au limit de la lexicografia: a pas la rigor dei dos obratges precedents, pasmens merita d'èsser senhalat perque a l'avantatge d'èsser un diccionari monolingüe amb una presentacion interessanta per un public juvenil.

Lo GIDILÒC¹⁷, fondat en 1988, es una associacion que sa tòca es de desenvolopar tot bèu just una lexicografia presentabla en occitan contemporanèu (Ubaud 1996 & 1998). Una de sei realizacions pus visiblas es la basa *Sabaud* que foguèt accessibla sus Internet tre la fin deis ans 1990 (si que foguèt una data fòrça precòça per lo web), sota la forma d'un diccionari electronic occitan-francés e francés-occitan, de forma evolutiva constanta. Tanben cau mençonar un trabalh important de seleccion de la morfologia verbala (Sauzet & Ubaud 1995). Malaürosament la dificultat d'establir un dialòg continu amb lei poders publics an provocat dins leis ans 2000 l'arrèst dei subvencions de la region Lengadòc-Rosselhon au GIDILÒC e, doncas, l'impossibilitat de mantenir la basa *Sabaud* en linha. Ansin lei sòcis dau GIDILÒC contunhan ara son trabalh dins de condicions dificilas, en comptant sus sei fòrças personalas per contribuir au desenvolopament de la lexicografia (*Diccionari ortografic* de J. Ubaud en preparacion). Aquò mòstra ben lo contrast enòrme entre l'indiferéncia actuala dei poders publics per sostenir la lexicografia occitana e lei mejans publics impressionants qu'autrejan a la lexicografia dei lengas pus poderosas (lo laboratòri ATILF e lo TLFi en linha per lo francés; lo DRAE en linha per l'espanhòu; leis ajudas regionalas au catalan a través de l'IEC¹⁸ e d'Enciclopèdia Catalana¹⁹ e la mesa en linha dau DCVB, dau GDLC e dau DIEC2). Leis estatuts diferents dei lengas condicionan ben lei mejans lexicografics. Tanben es marcant de comparar la possibilitat de far una lexicografia medeviela occitana coma lo DOM, gràcias a una universitat alemanda (Bayerische Akademie der Wissenschaften, Munic) e l'impossibilitat d'aver de mejans equivalents en Occitània per far una lexicografia modèrna e contemporanèa.

Dins una amira sociolingüistica e maximalista, la recuperacion sociala de l'occitan deu èsser una prioritat. A de passar per una fasa d'*installacion* (Viaut 1996) permetent sa subrevida dins una part de la societat, puei per una fasa d'*establiment* (Lamuela 1994) que garentisca la plena normalitat de l'usança de l'occitan. L'*occitan larg* es una esplecha tecnica necessària per arribar a aquel objectiu: tota lenga de comunicacion es una lenga estandardizada. La lexicografia, coma disciplina indispensable per mestrear lo lexic, a de tractar donc en particular lo lexic de l'occitan larg. E mai se certanei lexicografs son benlèu pas encara convencuts de la necessitat de l'occitan larg, lei sociolingüistas maximalistas, en tot cas, an besonh elei de la lexicografia per ordenar e difusar lo lexic de l'occitan larg dins una amira d'establiment.

¹⁷ Grop d'Iniciativa per un Diccionari Informatizat de la Lenga Occitana (o Grop d'Investigacion e Desenvolopament d'Instruments en Lenga Occitana).

¹⁸ L'Institut d'Estudis Catalans es un organisme d'origina publica que la Deputacion de Barcelona lo creèt en 1907, que l'estat espanhòu lo reconeguèt en 1976 e que la Generalitat de Catalonha lo sosten dempuei 1980. Son foncionament es radicalament diferent d'aqueu de l'Institut d'Estudis Occitans qu'es purament associatiu.

¹⁹ Cau precisar pasmens que l'editor Enciclopèdia Catalana deu son desenvolopament iniciu a d'investiments privats (Edicions 62 au començament) e a un envam de soscripcions venent de la societat catalana a partir deis ans 1960. Aqueu modèl de desenvolopament sembla pas encara aisat dins la societat occitana, mai vau la pena de i chifrar.

Essent que la lexicografia dei lengas establidas se fa en lenga estandard, deuriá èsser possible de far comprene l'interès d'un objectiu similar en favor de l'occitan.

4.3 *Aspèctes d'un diccionari de l'occitan larg*

S'aquel objectiu es comprés e acceptat, rèsta de garentir lo minim de rigor descriptiva inerent a tota lexicografia digna d'aqueu nom. Aquò abotís a una paradòxa: volèm conciliar, d'un latz, una descripcion seriosa que se fariá melhor en partent de l'occitan eiretat (parlars locals), e d'autre latz, un *occitan larg* que s'es pas encara pron difusat per poder representar un usatge amplement socializat e autentic. La paradòxa se pòt resòuver ansin: lei *critèris de codificacion e de completatge*, evocats çai sus (seccion 3.3), nos guidan per evitar de chausidas arbitràrias e per sarrar l'occitan larg tant e mai dei practicas autenticas de l'occitan eiretat. En particular, lo critèri de *diasistematicitat* demanda de privilegiar lei formas que rendon ben còmpte dau diasistèma (Lamuela 1995, aici seccion 3.3). Ai detalhat fòrça aqueu critèri —mai bensai pas pron encara— per collectar lei formas lexicalas a partir de la lenga eiretada e per lei registrar e leis ordenar dins l'occitan larg (Sumien 2006: 203-206).

a) La *lematizacion* es l'aspècte mai visible dins lo passatge d'una lexicografia estrictament descriptiva a una lexicografia de l'occitan larg: abotís a una lèma (e una intrada) pus unificada. Per exemple, la variacion dau lexèma *lenga/lhenga/linga/lengua/luenga* a l'estat eiretat se pòt unificar de maniera pron acceptabla en *lenga* en occitan larg. Una lèma tipica se presentariá amb una forma unica:

aver
dançar
Lemosin
lenga
montanha
salut
tolonenc -a
verd -a

L'integracion dei neoformacions²⁰ (manlèus, cultismes²¹ e abreviacions lexicalizadas), que coneisson pauc la variacion geografica, tend a reformat la proporcion dei lèmas unificadas:

fotosintèsi
òvni
quilowatt
Tanzania
ultrasonòr -a

En mai d'aqueu, lo modèl pluricentric qu'ai prepausat per l'occitan larg intègra tanben quauquei marcas regionalas regularas, seleccionadas dins lei variacions geograficas de la regularitat evolutiva. Es util de lei far conèisser dins una estrategia globala de veïculacion de la lenga comuna, a través de la bona coordinacion dei diccionaris referenciaus, dei gramaticas referencialas e dei programas d'ensenhament. Dins lo diccionari, abotirián a de lèmas prenent tipicament l'aspècte d'una variacion leugiera e abituala per l'usatgier:

agachar (agaitar)
bèl bèla (bèu bèla, bèth bèra)

²⁰ Per lo concèpte de *neoformacion*, vejatz Sumien (2006: 221).

²¹ *Cultismes* o *mots de formacion culta* (dins una terminologia d'inspiracion catalana) o *mots de formacion sabenta* (dins una terminologia d'inspiracion francesa).

cantar (chantar)
dire (diser)
fornir (hornir)
normal -a (normau -ala)

D'abreviacions e de simbòls marcant l'apertenéncia regionala seràn benlèu pas totjorn indispensables dins de correspondéncias regionalas que son de bòn identificar, coma *cantar (chantar)*. Mai restaràn necessàrias dins lei lexèmas ont se pòt pas atestar una correspondéncia regionala regulara. Per exemple: *ausèl (ausèth, ausèu) = aucèl (aucèu)*; i metrem pas *aucèth** que sembla pas atestat. La presentacion tipografica de tota aquesta variacion serà una escomesa: caudrà jogar sobre lo gras, l'italic, lei simbòls e leis abreviacions en sabent dosar leis informacions indispensables e sens rendre la lectura tròp pesanta; doncas tanben se comptarà amb la competéncia gramaticala de l'usatgier. En tot cas, se i a tre lo començament de critàris de lematizacion ben concebuts, la presentacion tipografica serà pus leugiera.

b) *Lei distincions semanticas* dau lexic usuau son sovent similars dins l'ensem dei dialèctes, e la transposicion d'aquelei distincions dins l'occitan larg se fariá sens dificultats tròp grandas. Pasmens, de diferéncias dialectalas dins l'organizacion semantica afectarián certanei lexèmas; en aqueu cas, encara un còp, apareis possible de registrar lei sens majoritaris dins l'occitan larg e eventualament de i integrar tanben de sens pus regionalizats, amb pron de soplesa. Per exemple, la lèma estandard *vèspre (vrèspe* en gascon) sembla de significar pus sovent "ser" en generau (primer sens dau TDF) mai "aprèsdinnar" dins una part dau domeni (primer sens dau Vaissier); l'acceptacion dei dos sens deuriá poder foncionar en occitan larg amb l'ajuda dau contèxt. Aquò existís tanben dins de lengas ja ben establidas (en anglés estandard, *creek* es puslèu un braç de mar en Grand Bretanha e un riu pichon ais Estats Units).

c) De *sinonims* amb una reparticion inicialament regionala se pòdon metre en comun dins lo diccionari de l'occitan larg: *camoç (chamoç)* dins l'us aupenc e *isard* o *sarri* dins l'us pireneic son totei de sinonims benveguts. Aquela soplesa s'acèpta tanben dins lei lengas estandard establidas (en anglés estandard, "camion" se pòt dire *lorry* a la britanica o *truck* a l'americana).

L'organizacion dau diccionari d'una lenga estandard, ansin, presenta una unificacion maximala dins lo blòt-intrada (la lèma e lei rubricas que l'acompanhan). Per còntre, lo còrs de l'article, ont se detalha lei sens e ont se dona d'indicacions sintaxicas (locucions, col·locacions, regim, exemples), presenta una estandardizacion pus prudenta.

Per donar una idèa d'aquestei possibilitats, lei podèm comparar amb çò que ja s'es fach en catalan. Lo *Diccionari català-valencià-balear (DCVB)* es descriptiu: tracta mai que mai la lenga eiretada, dialectala o literària, dins un amira pancronica. A son costat, lo *Gran diccionari de la llengua catalana (GDLC)* es normatiu: representa un excellent diccionari per lo catalan estandard en via de consolidament dei sègles XX e XXI, tot en gardant una bona capacitat descriptiva per lo lexic usuau e autentic de l'ensem de la lenga, gràcias a un tractament diasistematic. Aquestei dos tipus de diccionaris se percebon coma complementaris e non concurrents dins leis estudis catalans.

L'occitanistica trobariá profiech en associant tanben aquestei dos apròchis. Lo prejutjat antinormatiu que pòt existir en cò de certanei tenents de la lingüística descriptiva se pòt comprene pr'amor de sei preocupacions de metòde. Pasmens se cau avisar que resquilhen pas vèrs l'*antisociolingüística*: aquela postura negativa, coma Aracil (1975, 1979) l'a defnida, consistís a se preocupar tròp de la descripcion deis estructuras e a negligir lei condicions de subrevida de la lenga subordenada. Avèm vist

qu'una d'aquelei condicions es precisament la difusion d'una lenga estandard amb lo concors de la lexicografia d'usatge.

4.4 Coma trabalhar entre scientificitat e urgéncia?

Lei mejans tecnicos, financiers, umans e temporaus son pas totjorn suficients per menar lo trabalh lexicografic dins de condicions normalas. O avèm vist amb lei dificultats infligidas au GIDILÒC. Òr la lenga es a recular cada jorn, lei besonhs d'ensenhament e de formacion en occitan son urgents e apareis pas realista d'esperar tròp longtemps l'emergéncia d'una lexicografia amb de mejans complets.

Una respònsa negativa a aqueu problèma es de se refugiar dins leis estudis purament descriptius, amb lo perill de l'antisociolingüistica que venèm d'evocar.

Una altra respònsa negativa, opausada a la precedenta, es la *paralexicografia*. En aqueu cas, evòcan totjorn l'"urgéncia" coma pretèxt comòde per se desbarrasar de tota mena de rigor metodologica.

Una respònsa constructiva es de compausar amb la realitat, en gardant pasmens una ambicion maximalista per lo tèrme lòng. Se tracta de far una *lexicografia d'urgéncia*, radicalament distinta de la *paralexicografia* dins sei procediments, qu'a pas la pretension d'èsser ideala mai qu'assaja de faire aumens lo melhor trabalh que se pòt amb lei mejans disponibles. Se deu apiejar sus de donadas compiladas e pron fisablas, en particular subre l'utilizacion d'un còrpus modèst en foncion de çò que s'es pogut resseguir (es melhor que ges de còrpus), subre lo FEW e mai subre l'esplecha deis obratges d'una autenticitat reconeguda —e relativament accessibles— coma aquelei de Mistral (TDF), Avril (1839), Vaissier (1879), Arnaudin (2001) o Palai (1932-1033, reed. 1961); la lista es pas limitativa. L'accès a aquelei ressorsas rèsta totjorn possible per un lingüista. Vistas lei condicions dificilas, benlèu caudrà pensar de concebre lei primiers lexis de basa de l'occitan larg segon aqueste metòde. En tot cas, la lexicografia d'urgéncia rèsta encara un pretzfach colossau per tot cercaire que manca de mejans e qu'es obligat de trabalhar dins una altra activitat que la lexicografia per viure. Podèm far una comparason utila amb l'arqueologia preventiva, que totei admeton son utilitat e lo seriós de sei practicians, e mai s'aquelei dispausan pas ni dei mejans ni dau temps d'una arqueologia normala.

Aqueste metòde permet de far de lexis (colleccions de lexèmas) o ben de dictionaris de basa (amb un ordenament pus sistematic). Atanben, la lexicografia d'urgéncia a l'onestetat intellectuala de presentar sei produccions coma non definitivas. Empacha pas de desirar ardentament lei melhoraments ulteriors qu'arribaràn amb lei mejans d'una lexicografia pus confortabla.

Lo *Diccionari de basa francés-provençau* (Lèbre & al. 2004) es benlèu un bon exemple de lexicografia d'urgéncia: seis autors ne faguèron una primera version en 1992 e la poguèron aumentar sensiblement dins la segonda edicion de 2004, amb un trabalh pacient e eroïc, tot en obrant dins d'autreis activitats per viure. La qualitat que ne resulta rend aquel obratge ben superior a la mejana e deu inspirar de dictionaris futurs. Se sarra fòrça de l'occitan larg dins sa modalitat provençala, e mai se seis autors l'an pas concebut explicitament coma aquò. Un autre exemple edificant, en catalan, es la succession ordenada dau dictionari ortografic de Fabra en 1917 puei de son dictionari generau monolingüe en 1932, òbras modèstas mai seriosas, que facilitèron l'espelida d'una lexicografia d'usatge pus completa a partir deis ans 1980 (Lamuela 1983).

4.5 La diccionarica

La *diccionarica*, aquela activitat connèxa a la lexicografia que conceu lei diccionaris coma de produchs (Pruvost 2002: 81-83), deu determinar lei tipus de diccionaris necessaris per l'occitan larg.

a) Apareis indispensable de trabalhar dins leis ans venents sus un *diccionari monolingüe* de referéncia qu'ajudariá a analizar, puei estabilizar e refortir lo lexic dins una perspectiva autocentrada.

- Lo monolingüe, doncas, se concentrariá en prioritat subre la descripcion dau *lexic usuau*²² —lo còr dau lexic— e n'explicariá leis emplecs semantics e sintaxics pus recurrents. Es pas realista de voler començar tre ara per un diccionari monumentau de la talha dau TDF a causa de la manca de mejans. Lo bòn tractament dau lexic usuau donariá ja de respònsas precisas e utilas per la granda majoritat dei besonhs de comunicacion. De segur, lo lexic pauc usuau o rar a tanben sa plaça dins un diccionari de l'occitan larg, mai sa frequéncia bassa rend son tractament mens urgent: siá podèm imaginar que s'intègre dins lei primiers diccionaris amb una microestructura somària e en reservant una microestructura detalhada au lexic usuau; siá podèm imaginar que s'intègre dins d'edicions ulterioras.

- Auriá una dimension panoccitana. Presentariá l'occitan larg dins tota sa dimension pluricentrica, en fornissent certanei variacions geograficas de basa: *acabar* (*achabar*), *bofar* (*bohar*), *lach* (*lait*, *lèit*)...

- La cerca de qualitat dins lo tractament lexicografic —e mai s'es una lexicografia d'urgéncia— e la dimension pluricentrica poirián crear lei condicions d'una referéncia acceptada e adoptada per lo public. Seria una estapa importanta dins l'estabilizacion e la difusion de la lenga estandard.

b) Puei, una colleccion de *diccionaris bilingües* entre l'occitan e lei tres lengas dominantas (francés, italian e espanhòu²³) respondriá ai besonhs primiers d'aprendissatge dei non-occitanofòns. Aquelei bilingües serián absolutament confòrmes amb lei chausidas formalas e inicialas dau monolingüe. Aurián un ròtle tecnic centrau dins una estrategia de recuperacion sociala de l'occitan. Tanben es important que sigan *reversibles*, coma aquò se fa dins la màger part dei bilingües (occitan-lenga *x*, lenga *x*-occitan). Una enquesta subre lei besonhs permetriá de chausir entre lei doas formulas seguentas:

- Siá una colleccion restrencha de tres bilingües: occitan-francés, occitan-italian, occitan-espanhòu. Cadun d'elei presentariá l'occitan larg dins tota sa dimension pluricentrica.

- Siá una colleccion pus ampla basada sus cada modalitat regionala de l'occitan larg: niçard-francés, provençau-francés, vivaroaupenc-francés e vivaroaupenc-italian, auvernhat-francés, lemosin-francés, lengadocian-francés, gascon-francés e gascon-espanhòu. Es una solucion que pòt semblar ideala dau ponch de vista pluricentric, mai qu'es tras que pesanta de realizar a causa de la manca de mejans. Dins lei fachs, ara per ara, assistissèm a de diccionaris regionaus que son pas coordenats entre elei e que son fòrça inegaus dins la reparticion dialectala: es pus aisat de ne trobar en gascon qu'en

²² Sòni *lexic usuau* l'addicion dau *lexic fondamentau* (Gougenheim & al. 1964) e d'un lexic un pauc pus periferic mai pasmens pron util per cobrir l'essenciau dei besonhs de basa de comunicacion. Lo diccionari bilingüe de Lèbre & al. (2004) representa fòrça ben lo lexic usuau.

²³ Se podèm demandar s'un diccionari occitan-catalan seria pas prioritari a respècte d'un diccionari occitan-espanhòu, vista l'implicacion de la Generalitat de Catalonha per oficializar l'occitan. Ramentem ben que lo catalan es pas una lenga dominant; es una lenga subordinada, dinamica pasmens, qu'influéncia l'occitan en Aran.

auvernhat (Sumien 2006: 41-42). Una politica de coordinacion editoriala e normativa, egalitària e equitabla entre lei modalitats regionalas, es donc absolutament indispensable. Dins un diccionari donat, seriá interessant, idealament, de partir d'una modalitat regionala e de fornir a la seguida lei claus essencials deis autrei modalitats regionalas. Per exemple, lo diccionari vivaroaupenc-italian, destinat au public dei Valadas Occitanas e de La Gàrdia, indicariá lei formas de l'occitan larg en començant per la modalitat vivaroaupenca mai donariá tanben lei claus de la modalitat generala (de basa lengadociana) o de l'ensems dei modalitats.

Ramentem qu'una bona lematizacion de l'occitan larg, amb de critèris clars tre lo començament, facilitarà la fixacion e la presentacion tipografica dei modalitats regionalas.

5. La lexicografia e la veïculacion de l'occitan larg

5.1 Ipotèsi optimista per lo futur

Avèm assumit la paradòxa de voler descriure lexicograficament una lenga estandard emergenta mentre qu'es pas encara pron socializada. Pasmens la paradòxa se reduirà se la lenga estandard alarga son usatge dins lo futur (segon lo concèpte de *veïculacion*, vej. Lamuela 1994: 140). Aquela ipotèsi supausa que l'estatut de l'occitan se melhore, que sa practica sociala s'expandisca e que son prestigi aumente. L'occitan larg, en s'installant solidament dins la societat, puei en arribant ai foncions d'una lenga establida, representariá alora una practica lingüistica massissa, donc autentica (ai fornir de pistas dins Sumien 2007).

Dins aquela ipotèsi, la lexicografia de l'occitan larg evolucionarà a dicha que montarà l'estatut de l'occitan.

a) Ara per ara se tracta de far una lexicografia paradoxala que fa, d'un latz, la descripcion deis estructuras lexicalas fundamentalas (*cantar/chantar, pichon -a, tèsta, cap, e, o, amb/emb/dab, sovent...*) e d'autre latz, que dona de formas en contradiccion amb l'usatge eiretat per fin de lo completar (*narcotrafegant, cronobiologia, liofilizar, quilowattora*) o per fin de lo restaurar còtra leis interferéncias (*aur/òr*, sègre/sueivre*, Sénher/Mossur*, donc/qüindi**).

b) Se l'occitan larg s'expandís puei, aquò significa que la diglossia serà a recular o a mand de desaparéisser. En aqueu cas, leis estructuras de l'occitan se seràn refortidas e restauradas. Donc la lexicografia serà de mai en mai descriptiva e de mens en mens intervencionista e restauratritz. S'encaminariam ansin vèrs la lexicografia estrictament descriptiva que conven ai lengas establidas. En mai d'aquò, l'occitan larg, reapropriat per la societat, coneixerà forçadament d'evolucions que la lexicografia lei deurà registrar e que lei lingüistas lei pòdon pas preveire a l'avança (Lafont 1984: 107).

Amb aqueu scenari, la pression sociala subre l'usatge de l'occitan larg devendriá pus fòrta, çò que deuriá melhorar la practica generala. Seriá una rompedura amb la situacion contemporanèa ont la reculada rapida de l'usança implica una desaparicion recenta de la pression sociala e una deterioracion accelerada de la competéncia lingüistica, sustot per lei neolucutors qu'amolonan leis interferéncias de la lenga dominanta e leis ipercorreccions.

Precisi que l'occitan freule que parlan certanei neolucutors es pas l'occitan larg. En realitat, l'occitan que s'apren uei es fòrça eterogenèu a causa dei dificultats ben conegudas de l'ensenhament e donc es pas tojorn qualitós, ni autentic, ni normatiu ni estandardizat.

L'occitan larg, au contrari, consistís ben a reculhir, recampar e revitalizar lei caracteristicas fundamentalas de la lenga eiretada e autentica, mai en i fasant una

seleccion dei trachs pus diasistematics. La lexicografia d'usatge, en produsent de bòns dictionaris en occitan larg, fornirà una referéncia solida e qualitosa per leis usatgiers e farà recular leis errors recurrentas dei neolocutors.

5.2 La variacion sociala

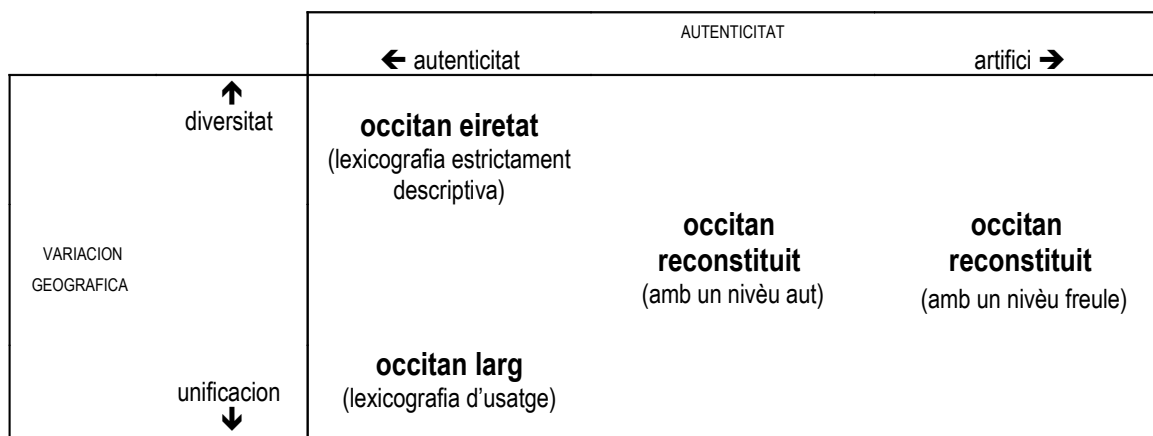
Tanben la lexicografia deu jogar un ròtle important per analizar la variacion sociala de l'occitan contemporanèu, que s'inserís dins tot un continuum d'interlèctes entre l'occitan e lo francés (citarai pas totei leis interlèctes aici, vej. Lafont 1984: 97-103):

a) L'*occitan eiretat* demanda una *lexicografia estrictament descriptiva*. Sa variacion geografica es fòrta, mai a causa de la diglossia que provòca una limitacion de sei foncions, sa variacion sociala e foncionala es febla.

b) L'*occitan reconstituit*, aqueu que parlan lei neolocutors, amb sa fragilitat creissenta, es pas un objècte prioritari per la lexicografia. Pasmens merita d'analisi descriptivas (que mancan encara) per fin de mesurar son escart amb la lenga eiretada e per estimar lei besonhs en formacion (dins l'encastre de la planificacion lingüistica).

c) Lo *francitan*, varietat de francés amb substrat occitan, merita tanben d'estudis descriptius, e mai meritariá una lexicografia estrictament descriptiva pr'amor de son usatge sociau estentut. Pòt fornir de recors expressius interessants per l'occitan larg coma *oai* "desòrdre" o *raspi* "avar" (Sumien 2006: 218).

d) L'*occitan larg* demanda una *lexicografia d'usatge*, amb la prudéncia metodologica qu'ai evocada per fin de i restituir la substància fundamentala dau lexic patrimoniau e usuau: es la garentida d'una certana *autenticitat*. Se l'occitan larg se desvolopa vèrs l'installacion e l'establiment, sa variacion geografica restarà limitada e saique se reduirà; per còntre coneisserà una diversificacion sociala de sei practicas e donc una augmentacion de sa variacion sociala (sociolèctes) e foncionala (registres).

Conclusion

Aquesteis amiras semblaràn iconoclastas dins lo paísatge actuau de la lingüistica occitana. Siáu conscient qu'es pas comun de faire de scenaris d'anticipacion, sustot se son optimistas. E pòt semblar susprenent de metre la planificacion lingüistica au bèu mitan d'un rescòntre subre la lexicografia. Pasmens mei proposicions s'acòrdan amb lei projèctes que se fan dins d'autrei lengas subordenadas: lo catalan de segur, mai tanben lo ladin ont lo laboratòri SPELL²⁴ entrepren de trabalhar segon lei meteis apròchis.

L'avenidor immediat es gaire clar perque lei politics localas per l'occitan son de mau preveire. Lei responsables locals de la cultura occitana se preocupan fòrça

²⁴ Servisc per la Planificazion y Elaborazion dl Lingaz Ladin.

d'animacion e de visibilitat amb de projèctes a tèrme cort, mai arriban pas totjorn a ausir lei sociolingüistas, que pasmens son lei pus qualificats per trabalhar sus lo desvolopament d'una lenga a tèrme lòng. L'universitat arriba pas tanpauc a donar a la lingüistica occitana la plaça que li reven. Mai tot aquò pòt cambiar. Se la configuracion ven pus favorabla, lei lingüistas devèm èsser prèsts a faire de proposicions seriosas ais institucions per desvolopar l'occitan dins lo sens de la qualitat (lexicografia, planificacion dau còrpus) e de la recuperacion sociala (planificacion de l'estatut). Lo GIDILÒC a fach mai d'un còp de proposicions concretas ai collectivitats localas. Se leis oportunitats institucionalas arriban, benlèu trabalharem enfim amb de mejans comparables amb aquelei de l'ATILF o d'Enciclopèdia Catalana. Se lei mejans arriban pas, devèm entreprene en tot cas un trabalh volontarista, amb lei mejans que tenèm, en sabent fixar d'objectius realistas. Çò que còmpta es de desvolopar la lexicografia en vident l'occitan coma una lenga de comunicacion.

Referéncias

- ARACIL Lluís (1975) "La revolució sociolingüística catalana", *Presència*, 13 de decembre de 1975 [citi la reedicion dins: Aracil 1982: 69-78]
- ARACIL Lluís (1979) "Educació i sociolingüística", *Treballs de sociolingüística catalana* 2: 33-86 [citi la reedicion dins: Aracil 1982: 129-217]
- ARACIL Lluís (1982) *Papiers de sociolingüística*, coll. Els Orígens n° 9, Barcelona: La Magrana
- ARNAUDIN Fèlix (2001) = ARNAUDIN Félix [Jacques Boisgontier ed.], *Dictionnaire de la Grande Lande*, sl.: Parc Naturel Régional des Landes de Gascogne / Confluences, 2 vol.
- AVRIL J.T. (1839) *Dictionnaire provençal-français suivi d'un vocabulaire français-provençal* [reed. 1991, Nimes: Lacour]
- BAILON Crestian (1996) = BAYLON Christian, *Sociolinguistique: société, langue et discours*, coll. Nathan Université, sl.: Nathan
- BAMBINIOTIS Georgios (1998) = ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ Γεώργιος, *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας [Diccionari de la lenga grèga moderna]*, Atenas: Κέντρο Λεξικολογίας
- BÈC Pèire (1972) "Per una dinamica novèla de la lenga de referéncia: dialectalitat de basa e diasistèma occitan", *Annales de l'Institut d'Études Occitanes* 4e série, tome II, n° 6 [reed. Bec 2002: 351-369]
- BÈC Pèire (2002) = BEC Pierre, *Per un país...: écrits sur la langue et la littérature occitanes modernes*, Peitieu: Institut d'Études Occitanes de la Vienne
- BIBILONI Gabriel (1997, reed. 2004) *Llengua estàndard i variació lingüística*, coll. Contextos, València/Barcelona: 3i4
- BOCHMANN Klaus (1993) (dir.) *Sprachpolitik in der Romania: zur Geschichte sprachpolitischen Denkens und Handelns von der Französischen Revolution bis zur Gegenwart*, Berlin: De Gruyter
- BOISVERT Lionel, & POIRIER Claude, & VERREAULT Claude (1986) (dir.) *La lexicographie québécoise: bilan et perspectives. Actes du colloque organisé par l'équipe du Trésor de la langue française au Québec et tenu à l'université de Laval les 11 et 12 avril 1985*, coll. Langue française au Québec, Québec: Presses de l'Université Laval
- CALVET Louis-Jean (1996) *Les politiques linguistiques*, coll. Que sais-je? n° 3075, Paris: Presses Universitaires de France
- CASTELLANOS Carles (2000) *Llengua, dialectes i estandardització*, Barcelona: Octaedro
- CLYNE Michael (1992) (dir.) *Pluricentric languages: differing norms in different nations*, coll. Contributions to the sociology of language n° 62, Berlin / Nòva York: Mouton de Gruyter
- COBARRUBIAS Juan, & FISHMAN Joshua (1982) (ed.) *Progress in language planning: international perspectives*, coll. Contributions to the sociology of language n° 31, Berlin/Nòva York/Amsterdam: Mouton
- CZERNILOFSKY Barbara, & ROVIRÓ Barbara, & CICHON Peter, & HOINKES Ulrich, & TANZMEISTER Robert (2007) (ed.) *El discurs sociolingüístic actual català i occità / Lo discors sociolingüístic actual catalan e occitan*, Viena: Praesens
- DAG = BALDINGER Kurt (1975-1998) (dir.) *Dictionnaire onomasiologique de l'ancien gascon*, 36

- Tübingen: Heidelberger Akademie der Wissenschaften, 9 fasc.
- DAO = BALDINGER Kurt (1975-2001) (dir.) *Dictionnaire onomasiologique de l'ancien occitan*, Tübingen: Heidelberger Akademie der Wissenschaften, 8 fasc. et suppléments • Engloba una part dau DAG.
- DCVB = ALCOVER Antoni Maria, & MOLL Francesc de Borja (1926-68) *Diccionari català-valencià-balear*, Palma: Moll, 10 vol. [web: dcvb.iecat.net]
- DIEC2 = *Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans, segona edició* (2007) [web], Institut d'Estudis Catalans, dlc.iec.cat
- DOM = STEMPEL Wolf-Dieter (1996-...) (collab. Claudia KRAUS, Renate PETER, Monika TAUSEND; obratge entreprés per Helmut STIMM) *Dictionnaire de l'occitan médiéval*, Tübingen: Niemeyer; fasciculs en cors de publicacion
- DRAE = *Diccionario de la Real Academia Española* (2001) [web], Real Academia Española, www.rae.es
- DUGAS Jean-Yves (1986) “Modalités d'inclusion et de traitement des gentilés, des adjectifs toponymiques et des dérivés de noms de personnes dans les dictionnaires de langue québécois” [Boisvert & al. 1986: 233-258]
- FABRA Pompeu (1917) *Diccionari ortogràfic*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans
- FABRA Pompeu (1932) *Diccionari general de la llengua catalana*, Barcelona: Llibreria Catalònia [edicions successivas amb de modificacions]
- FEW = WARTBURG Walther Von (1928-2004) (dir.) *Französisches Etymologisches Wörterbuch. Eine darstellung des galloromanischen sprachschatzes*, Bonn: Klopp, 1928; Leipzig-Berlin: Teubner, 1934 e 1940; Basilèa: Helbing & Lichtenhahn, 1946–1952; Basilèa: Zbinden, 1955–2004; 25 volums
- FISHMAN Joshua (1974) (ed.) *Advances in language planning*, L'Aia: Mouton
- GDLC = *Gran diccionari de la llengua catalana* (1997-2007) [web], Enciclopèdia Catalana, www.grec.net/home/cel/dicc.htm
- GOUGENHEIM Georges, & MICHÉA René, & RIVENC P., & SAUVAGEOT Aurélien (1964) *L'élaboration du français fondamental (1er degré): étude sur l'établissement d'un vocabulaire et d'une grammaire de base*, Paris: Didier
- Il piccolo Rizzoli Larousse, dizionario-enciclopedia* (2004), Paris/Milan: Rizzoli Larousse
- KLOSS Heinz (1969) *Resarch possibilities on group bilingualism: a report*, Québec: International Center for Research on Bilingualism
- KLOSS Heinz (1978) *Die Entwicklung neuer germanischer Kultursprachen seit 1800*, coll. Sprache der Gegenwart-Schriften des Instituts für Deutsche Sprache n° 37, Düsseldorf: Schwann [1a ed. 1952, Munic: Pohl]
- LAFONT Robèrt (1984) = LAFONT Robert, “Pour retrouver la diglossie”, *Lengas* 15 [citi la reed.: Lafont 1997: 91-122]
- LAFONT Robèrt (1997) = LAFONT Robert, *Quarante ans de sociolinguistique à la périphérie*, coll. Sociolinguistique, Paris: L'Harmattan
- LAMUELA Xavier (1983) “Els nous diccionaris”, *Avui* (18 de mai): 19-20 [citi la reedicion dins: Lamuela 1987: 31-40]
- LAMUELA Xavier (1987) *Català, occità, friülà: llengües subordinades i planificació lingüística*, Barcelona: Quaderns Crema
- LAMUELA Xavier (1994) *Estandardització i establiment de les llengües*, Barcelona: Edicions 62
- LAMUELA Xavier (1995) “Criteris de codificació i compleció lingüístiques”, *Els Marges* 53: 15-30
- LÈBRE Elias, & MARTIN Guiu, & MOLIN Bernat (2004) = LÈBRE Élie, & MARTIN Guy, & MOULIN Bernard, *Dictionnaire de base français-provençal / Diccionari de basa francés-provençau*, Ais de Provença: Crèò Provença / Edisud [1a ed. 1992]
- NINYOLES Rafael Lluís (1989) *Estructura social i política lingüística*, Alzira: Bromera [1a ed. en espanhòu, 1975, *Estructura social y política lingüística*, València: Fernando Torres]
- Oxford-Hachette French Dictionary French-English English-French* (1994) Oxford / New York / Toronto: Oxford University Press
- PALAI Simin (1932-1933) = PALAY Simin, *Dictionnaire du béarnais et du gascon modernes* [reed. 1961, Paris: CNRS]

- Papyraki* 2003 = *Εικονογραφημένο εγκυκλοπαιδικό λεξικό & πλήρες λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας, το Παπυράκι [Diccionari enciclopedic illustrat e diccionari complet de la lenga grèga modèrna, lo Papyraki]* (2003), Atenas: Πάπυρος/Larousse
- PRUVOST Jean (2002) *Les dictionnaires de langue française*, coll. Que sais-je? n° 3622, Paris: Presses Universitaires de France
- RÉZEAU Pierre (2001) *Dictionnaire des régionalismes de France*, Bruxelles: De Boeck-Duculot/INALF
- Sabaud* (sd.) [web], diccionari electronic dau GIDILÒC, occitan-francés e francés-occitan, ara en reestructuracion
- SAUZET Patric (1985) *Compendi practic de l'occitan normat*, Montpelhièr: Universitat de Montpelhièr III-Centre d'Estudis Occitans / CRDP
- SAUZET Patric (1990) “La grafia es mai que la grafia”, *Amiras* 21 (*Enseigner l'occitan: le tableau est-il si noir?*): 35-46 [disponible en linha a: <http://membres.lycos.fr/simorre/oc/grafia.htm>]
- SAUZET Patric, & UBAUD Josiana = SAUZET Patrick, & UBAUD Josiane (1995) *Le verbe occitan: guide complet de conjugaison selon les parlers languedociens / Lo vèrb occitan: guida completa de conjugason segon los parlars lengadocians*, Ais de Provença: Edisud
- SUMIEN Domergue (2006) *La standardisation pluricentrique de l'occitan: nouvel enjeu sociolinguistique, développement du lexique et de la morphologie*, coll. Publications de l'Association Internationale d'Études Occitanes, Turnhout: Brepols [edicion de la tèsi sostenguda en 2004]
- SUMIEN Domergue (2007) *Besonhs e amiras de la sociolingüistica aplicada en Occitània* [Czernilofsky & al. 2007: 181-200]
- TDF = MISTRAL Frederic (1879-1886) *«Lou Tresor dóu Felibritge» [Lo Tresaur dau Felibritge]: Dictionnaire provençal-français*, Ais de Provença: Remondet-Aubin [reed. 1932, Paris: Delagrave] [reed. 1968, Ais de Provença: «Edicioun Ramoun Berenguié» (Edicions Ramon Berenguer)] [reed. 1979, Ais de Provença: Edisud, 2 vol.]
- TLFi = *Trésor de la langue française informatisé* (sd.) [web], CNRS / ATILF / Université Nancy 2, atilf.atilf.fr
- Tot en òc* = BRAÇ Mirèlha, & MARTÍ Robèrt, & ROCH Alan, & SÈRRAS Joan Claudi (2002) *Tot en òc: segon los parlars lengadocians, diccionari elementari illustrat*, sd.: Institut d'Estudis Occitans
- UBAUD Josiana (1996) “Agach sus la lexicografia occitana”, *Lenga e País d'Òc* 30: 3-30
- UBAUD Josiana (1998) “Los servidors del GIDILÒC: los problèmas de nòrmas ortograficas e lexicalas”, *Lenga e País d'Òc* 33
- UBAUD Josiana (prepa.) *Diccionari ortografic [Dicòrt]*, GIDILÒC
- VAISSIÈR Aimat (1879) = VAYSSIER (Abbé) Aimé, *Dictionnaire patois-français du département de l'Aveyron*, Rodés: Société des Lettres Sciences et Arts de l'Aveyron [reed. 1971, Genève: Slatkine Reprints — reed. 1979, Marselha: Laffitte Reprints]
- VIAUT Alan (1996) = VIAUT Alain, “Normalisation linguistique et patrimoine” [Viaut & Cheval 1996: 41-70]
- VIAUT Alain, & CHEVAL Jean-Jacques (1996) (ed.) *Langues d'Aquitaine: dynamiques institutionnelles et patrimoine linguistique*. Bordèu: Éditions de la Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine

© **Linguistica Occitana 5 (setembre de 2007) [www.revistadoc.org]**

© **Domergue Sumien – 2007**